

Norsk Planmøte 2014 Lillestrøm

Kan normer sikre folks ønsker og behov?

I boliger? På grøntarealer?

Forsker/arkitekt Jon Guttu, , NIBR

Professor i landskapsarkitektur Kine H. Thorén, ILP, NMBU

Innhold

1. Definisjon- hva er en norm og hvorfor normer
2. Bakgrunnen for normer
3. Kort om bruk av og gjennomslag for normer
4. Hvilke normer trenger vi i dag?

1. Definisjon- hva er en norm og hvorfor normer?

Norm (av lat. Norma = vinkelmål, rettesnor)

Bokmålsordboka: Anerkjent regel, rettesnor, mønster, målestokk

I planlegging:

Krav eller regler som skal bidra til å styre arealbruk og utforming av bebyggelse, veier, grøntarealer osv.

Hvorfor normer?:

Generalisert kunnskap om menneskelige behov/ atferd med sikte på å sikre rettferdig fordeling av goder.

Norm versus plan:

Normen er generell, mens planen er kontekstbundet. NB
Glidende overganger

Ulike former for normer/regler i fysisk planlegging

- Nedfelt i Plan- og bygningsloven (PBL) – eks.
- Nedfelt i Forskrifter f.eks. til (PBL): Brannkrav, Universell utforming, energikrav
- Kommunale vedtekter/ bestemmelser til planer; eks. parkeringskrav, minstekrav til barnehager, skoleanlegg osv., krav til planmaterialet, prosedyrekrav
- Sjekklistor i forbindelse med saksbehandling (uformelle)
- Profesjonens faglige normer

a) Verbalt formulerte, b) prinsipptegninger

a) Verbalt formulert planbestemmelse

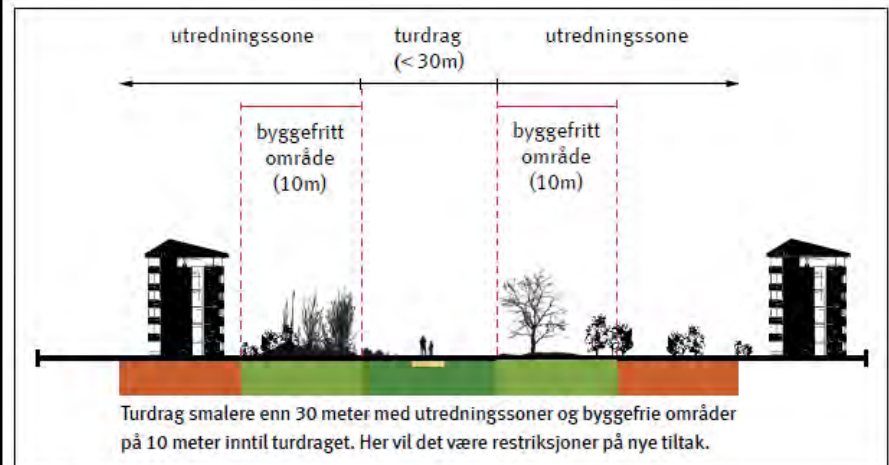
Oslo kommune 2014 «Smart, trygg, grønn» s. 22

§ 6.4 Utearealer for boliger, skoler og barnehager (jf. pbl § 11-9 nr.5)

1. Ved regulering og søknad om tiltak skal det sikres og dokumenteres tilstrekkelig, gode og solfylte leke- og oppholdsareal egnet for variert fysisk aktivitet for aktuelle alders- og brukergrupper. Terreng og vegetasjon som skaper identitet og/eller tilfører kvaliteter og variasjon i leke- og oppholdsarealene skal søkes bevart. Arealene skal opparbeides samtidig med bebyggelsen eller nærmeste etterfølgende sommerperiode.

b) Prinsipptegning for hensynssone langs turdrag

(Oslo kommune 2010 «Grøntplan for Oslo» s. 58)

Figur 4.2 Hensynssone langs turdrag.

2. Bakgrunnen for normer

Samfunnskrefter som grunnlag for normer

- Offentlig debatt
- Aksjoner og protester
- Journalistikk og litteratur
- Fagfolks erfaringskunnskap
- Forskning

Empirisk kunnskap er særlig viktig fordi den

- gir legitimitet
- er (i prinsippet) verdinøytral
- kan gi et helhetsbilde av en situasjon
- kan rettesøkelyset mot underpriviligerte

Historisk tilbakeblikk

Fysisk planlegging og helse var nært forbundet på 1800- tallet

Epidemier som f.eks. Kolera og tuberkulose oppsto pga. dårlige boligforhold og forurenset drikkevann

Løsningen på 18-tallets helseproblemer

- Soneinndeling av byene
- Drikkevann og avløpssystemer
- Byenes tetthet; Sol, lys luft og grønne områder
- Grønne områder og hagebyidealer

Schmidt and Kristensen (1986)

Howard, E. (1898)

Ullevål Hageby Oslo

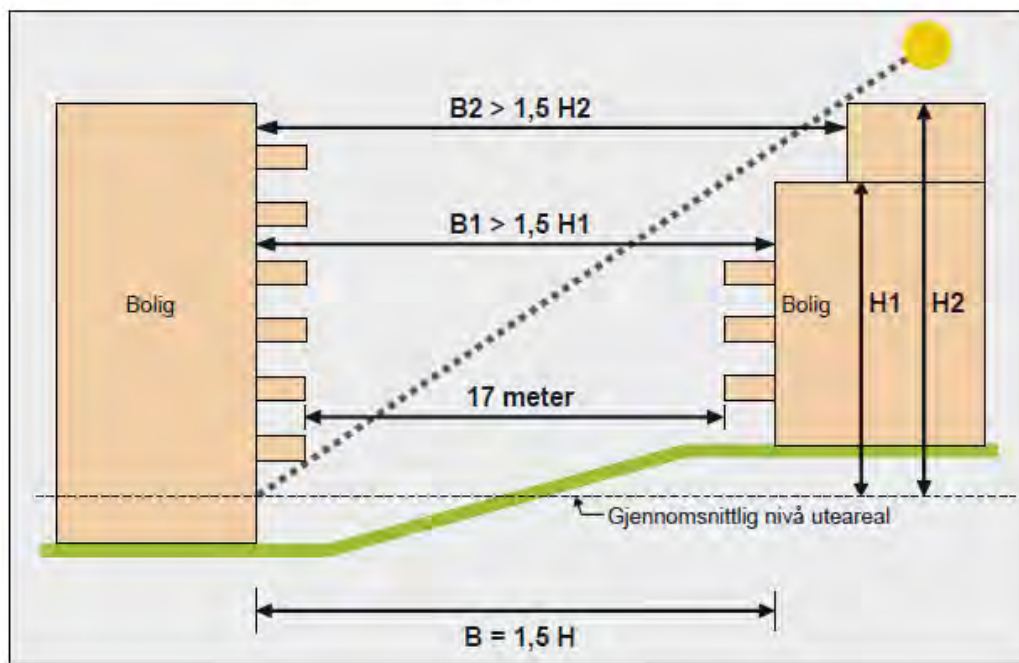
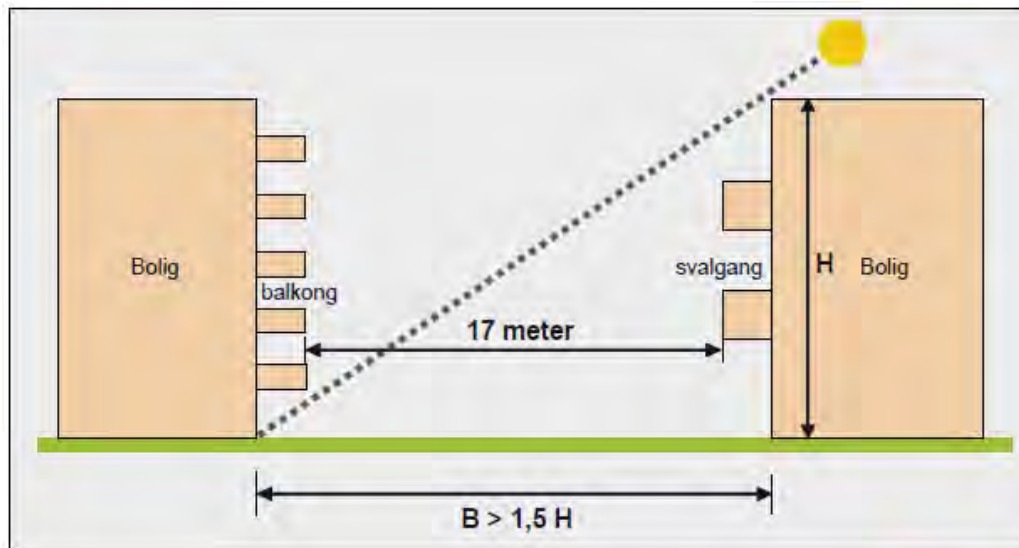
Sol, lys luft- et tidlig svar på behov i boligbebyggelsen

Eks. Walter Gropius. Forholdet mellom hushøyde og avstand mellom bygningene. Videreutviklet i Norden av Plejel- NB: solhøydens betydning gjennom året
Ble nevnt av sveitsere allerede i 1880-årene. (Se Jensen 1980)

Gropius à la 2012

Hvorfor akkurat nå?

Rommelighetsnormen

Oslo kommune

Utearealnormer fra 2012 . S.

Norsk Planmøte 2014 Guttu og Thorén

Solkraft i TEK 10.

§ 8 – 3. Plassering av byggverk

Byggverk skal ha god terrengmessig tilpasning ut fra hensynet til god arkitektonisk utforming, visuell kvalitet, naturgitte forutsetninger, sikkerhet, helse miljø, tilgjengelighet, brukbarhensyn til lys- og solforhold samt lyd og vibrasjonsforhold

Veiledningen:

- Uteplass skal ha gode solforhold
- Helst ligge på husets solside
- Alle boenheter og felles uteareal BØR være solbelyst min 5 timer pr. dag høst- og vårjevndøgn
- Avstand til tilstøtende bebyggelse bør være 3 x lenger enn gesimshøyden på tilstøtende bygning

Utviklingen av romnormer

Oslo Byes Vels boligundersøkelse 1943

Bilde 122. Det er ikke alltid så lett å komme til ro etter en anstrengende arbeidsdag.

Kjøkkenstudier. Hemmets forskningsinstitut 1952

Roar Bjørktos analyser av planløsning fra 1963

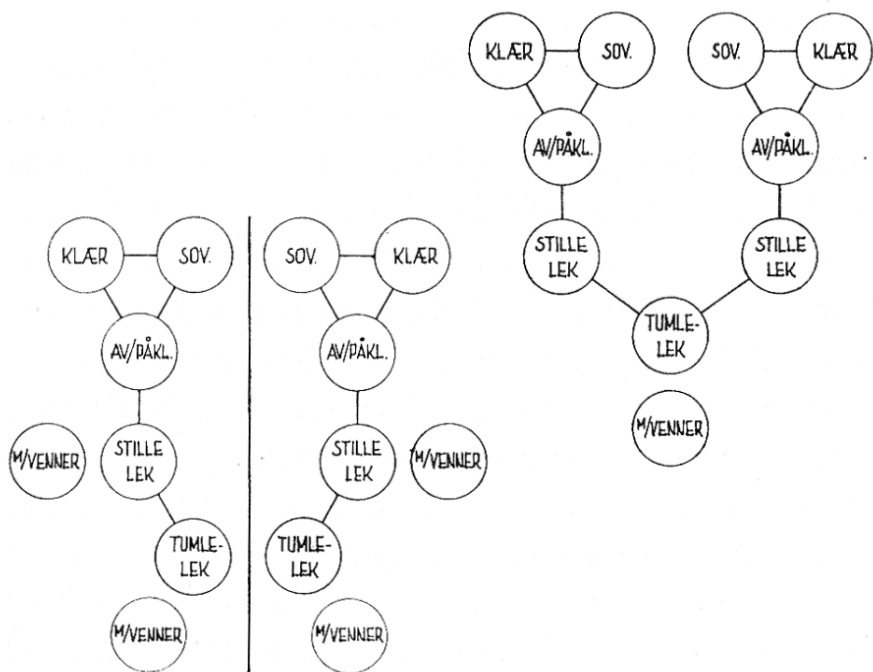

Fig. 15. Oversikt over aktiviteter i barnesoverom. I det dobbelte barnesoverom er det bare plassen for tumling og lek, med og uten venner, som kan rasjonaliseres. Det er derfor ikke så mange kvadratmeter å spare ved dobbeltsoverom.

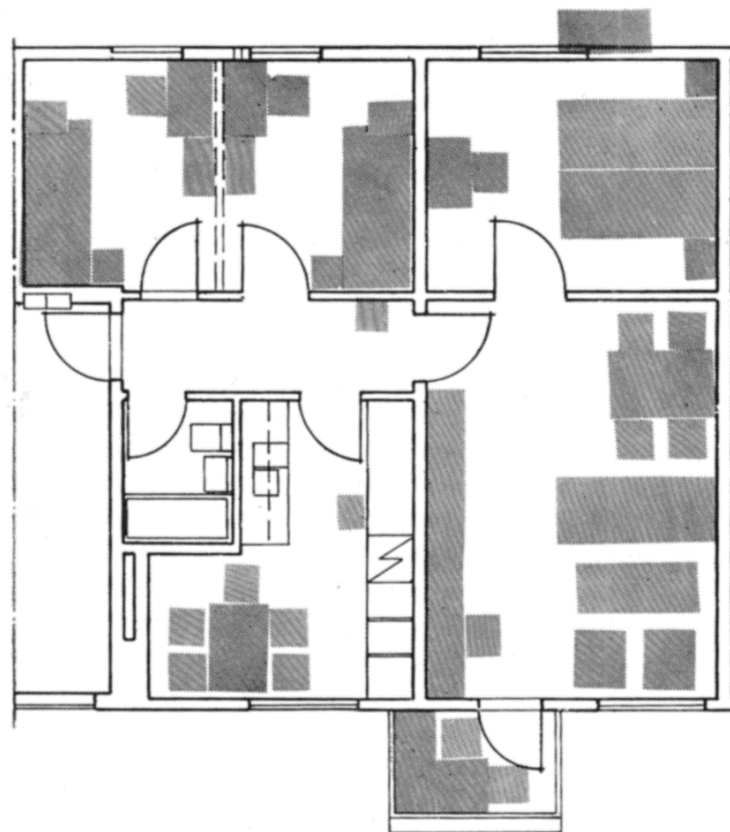

Fig. 8. Kontroll av møblerbarhet.

Hvordan gikk det med romnormen?

1983 Kommunalminister Rettedal setter en stopper for Husbanknormene

1990 Byggforsks studie avdekker store mangler ved boligens planløsning

1992 Innføring av en minstestandard bl.a. minimumsstørrelse på boliger 55 m², arealkrav til enkeltrom, definerte krav til dagslys og orientering

2005 Husbankens minstestandard fjernes

2010 Krav til tilgjengelig bolig innføres i TEK

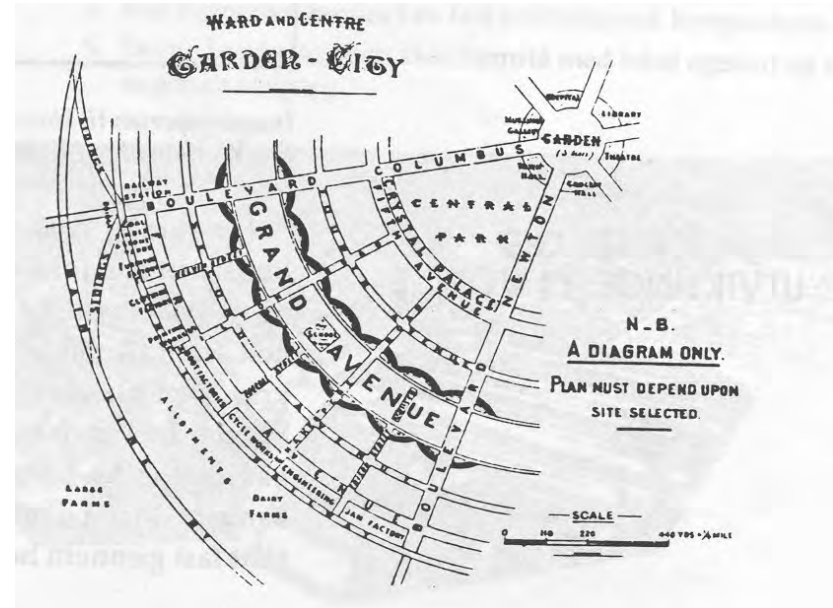
Planidealer og normer for grønne områder

Hausmann's Paris Ca. 1850 -1870

LAA 340 Blue green structures and watershed based planning

Howard's garden cities (1898)

Olmsted's park system

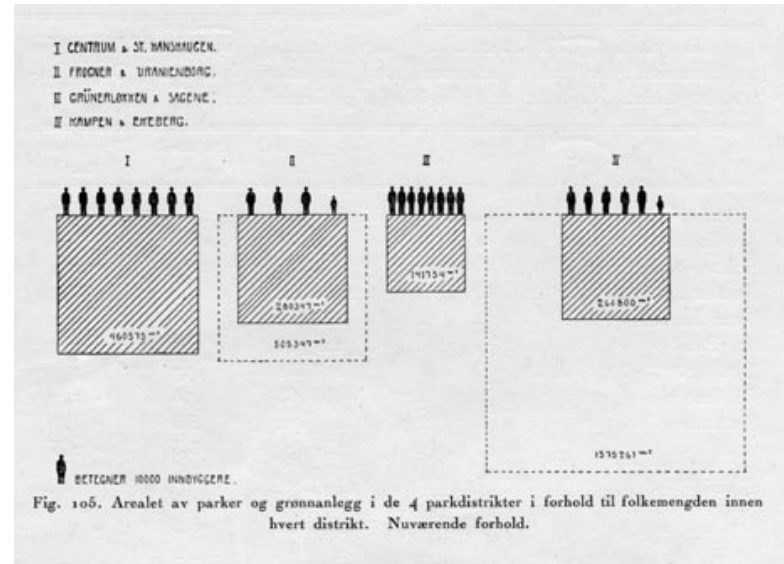

Emerald Necklace, Boston (1878 -)

Tilgang til grønne områder. Areal - og avstandskrav

Allerede i 1874 utga «Den røde grevinnen»

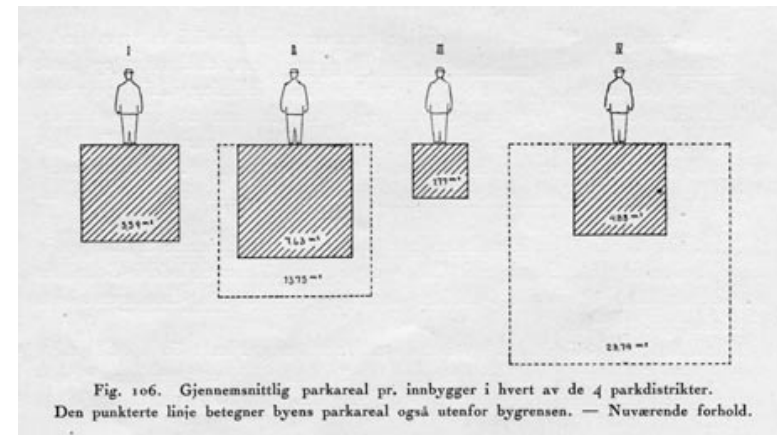
Dohna – Poninski en pamflett om byboernes Behov parker maks 30 min. eller 2 km hjemmefra og ideen om en grønn ring rundt Berlin Wilson (2003).

- Parkareal og befolkningstetthet i ulike bydeler i Oslo (Hals 1929)

- Dekningsgrad og underdekning (Hals 1929)

- Parkareal pr. innbygger (Hals 1929)

Grønne hierarkier i Norsk tapning

- 1) Overgangssonen by/ omland = Marka....
avstand
- 2) Store grønne områder inne i byen.....
unna
- 3) Mindre grønne områder inne i byen.....
- 4) Grønne korridorer.....
- 5) Felles grønne områder i boligområder,
skoler og barnehager.....

Sone 0,5 – maks 2 km, maks 2km

Tur på 2 km (200 daa) , maks 500 m.

5 daa, maks 200 m. unna

50 m. brede, maks 500 m. unna

Diverse konkrete krav

3. Kort om bruk av og gjennomslag for normer

Et eksempel på normbruk,

- Parkbykonseptet og strøkskarakteren (fra Kommunedelplan Indre by)
- Prosedyrenormer ble til fektevåpen for ulike aktører
- Avstandsnormer pr. tomteparsell: ingen sammenheng i utearealene, skapte sol og innkikkproblemer
- Diverse av kvalitetskravene fra Husbanken for å øke lånerammen
- Parkeringsnormer, uten krav til kjellerparkering
- Støynorm

Hekkveien – bit for bit på veg mot hva?

NB. 4 delområder,

Oppsummering; gjennomslag for normer, erfaringer fra noen forskningsprosjekter

- **Kvantitative, målbare normer fikk gjennomslag;**
  - Parkeringsplasser,
  - Veistandard
  - Støygrensekrav
  - Brannkrav
- **Normer som ikke fikk gjennomslag**
  - Terrengtilpasning
  - Byggeskikk
  - Bevaringskvaliteter
  - Brukermedvirkning
- **Normer hindrer det verste, men ivaretar hverken det beste eller «helhetlig» planlegging**

Oppsummering: Hva bidro til at normen fikk gjennomslag?

- At normen er tydelig formulert, gjerne tallfestet.
- At institusjonen som forvalter normen har autoritet, gjerne i form av økonomiske sanksjoner.
- At institusjonen som forvalter normen har egnet kunnskap til å håndtere dem
- At normene har sterke støttespillere i form av pressgrupper.

Kritikken av normer

- Har endret seg over tid
- Positivismedebatten og sosialt entreprenørskap
- Kritikk av universelle krav
- Går ikke opp når alle skal ha sitt

4. Hva slags normer trenger vi nå?

- Kontekst bundne
- Balanserte og avveide i forhold til hverandre
- Tallfestede
- Prosedyrekrav er viktige

Uansett kan man ikke hoppe over planleggerkompetansen og utbyggernes ambisjoner

**Når normer tross alt synes å være viktige
hvorfor er arkitekter, utbyggere og
politikere så skeptiske til normer?**

Hva er alterntaivet??